

„Valaki mindig kint reked az utcán”

Fodor Andrásról, levelekről, versekről

Miért érzem úgy, hogy Fodor Andrásnak eme, írásom címéül kiemelt, 1956-1957-ben született verssora, sőt a *Villámlík* című versének egésze (amiből ezt a sort idézem), nem csupán a költő valamely 1956-os élményéből, hanem a saját, mélyen átélt helyzetéből, emberi-költői pozíciójából fakadt? Hogy nem csupán azért tette az 1958-ban megjelent, *Józan reggel* című második kötetének hangsúlyos helyére (a végére) ezt a számomra egyik legszebb, maradandónak gondolt versét, hogy a magamfajta veszteseknek, meghurcoltaknak, kitaszítottaknak vigaszt nyújtson, együttérzését bizonyítsa, hanem azért, mert az „idegen ajtók, lecsapott redőnyök” mellett botladozó, vacogva fázó valaki, a „kitaszított árnyék” ő maga is, maga a költő? Ő is az. S miért tűnik úgy, hogy bármi volt a látszat, ahogy öregedett, s került minél magasabbra a költőségben (műben, társadalmi szerepekben), annál inkább eluralkodott rajta ez az érzés?

Van a lassan, de egyre növekvő népszerűség, hivatalos elismerések, rengeteg versen kívüli irodalmi (irodalmi életbeli) tevékenység (munka, szerep), s van hozzá, növekszik a súly, hogy nincs a helyén, nem ismerik el értéke szerint. Hogy nem „veszik be” igazán maguk közé, nem tekintik magukkal egyenrangúnak, akikkel együtt indult, akiket nemzedéke legjobbjainak tart. Igaz ez? Kisebbségi érzése volt? Miért bántotta annyira? Többre értékelte a művét (önmagát?), mint amekkora? Annál mindenképp többre, mint amekkorának a pályatársai, a nemzedéktársai tartották? „Több lett az élet, mint a mű” – írta már a hetvenes években. Összekeverte (miért keverte össze?) az életet a művel?

Mint a gyerek örülni tudott egy kedves szónak, a legkisebb elismerésnek, dicséretnek, a fejére nyomott baracknak is, de mint a kamasz duzzogott, sutyorgott, megsértődött, ha akárkik lekicsinyelték, semmibe vették? Magasra tette a mércét, de nem tudott nemet mondani? Ha szépen kérte (ha hízelgett neki) valaki, ha a földije volt, ha erőszakos volt, s ha ráadásul talált benne valamicske tehetséget, netán emberi jóságot, akkor bátorította, segítette, némelyikért haláláig felelősséget érzett? Öreg korában is el-elpirult. Mint a gyerek, akit rajtakapnak. Mi lehetett ez? A vidéki fiú (a legkisebb fiú), az életéért, sorsáért mindenkinek hálával tartozó (hálára törekvő) tehetség ártatlansága, örökös adósságérzete, bizonytalansága? Pedig micsoda erők: becsvágy, tudásvágy, szeretetvágy, lelkiismeretesség feszültek benne! Ez irritálta a többieket? Ezért kellett annyi vélt vagy valódi hálátlanságot elszenvednie? A jótett magában hordja jutalmát. Pokolba a hálálkodókkal!

Elállt a szavam, amikor egyik nemzedéktársam, akit tudomásom szerint szeretett, gúnyolódva (fölnyeneskedve, gyűlölködve) mesélte el a hetvenes évek közepén, hogy mekkorákat kacagtak („röhögtek”) rajta, Fodor András (annak egyik legközelebbi barátjával) a hatvanas évek legelején (az ötvenes évek végén?), amikor jöttek el tőle, Fodor szokásos komolyzenei lemezbemutatója után. Bartók, Sztravinszkij, a modern zene irritálta őket? Fodor András érzékenysége, rajongása (alázata?, áhítata?) iránta? „S neked, pechedre, csak ő jutott?” – toldotta meg, kezdett sajnálni is, amikor látta rajtam, hogy hitetlenkedem, megdöbbenek. Eljutottak-e fülébe az effélék? „A Fodor öcsi”, állítólag csak így hívták a háta mögött a „legnagyobb” nemzedéktársai. Erről tudott, s keserűen élte meg. Miért nem lépett át rajtuk, s köpött az effélékre? Ellenükre (belőlük?, általuk?), az ilyen élményekből is építette az életművét? A rendszerváltás után mintha még inkább megszenvedte volna a bántásokat, méltatlanságokat, a csalódást. Verseket írt róla, panaszkodott. Miközben, mint az ígárló dolgozott, belevesztett a „másokért való” munkába. A „kívülálló bennfentes”, a „kijáróember”, aki addig taposott, ázott-fázott a kívül maradtakért, amíg maga is „kint rekedt”.

Hiszem, sokan gondoljuk úgy, hogy nemzedékének, s a huszadik századi magyar irodalomnak kiemelkedően jelentős, egyéni hangú költője volt. Verseit a meghitt otthonosság, a köznapi dolgok költészetté emelése, a tárgyiasság, a lírai realizmus jellemzik. Milyen pontos, s milyen magas fokon költői és egyéni már a huszonkét évesen írt, Egry József emlékének ajánlott híres versében, *A vízrenéző*-ben:

*Selymes, gyöngyház-színű tó
tapad a partok sarlójába,
s inog, remeg a víz színén
a tükröződő hegyek árnya.
Az égig ér a tisztaság,
s az ég a csendnek boltozatja;
az illat könnyű páráként
lebeg a szürkülő magasba...*

S milyen sajnón-tisztán, érzékletesen-bölcsen csendül meg ez a hang negyvenegynéhány esztendővel később, a halála előtt néhány évvel született, ugyancsak „égig érő” *Napforduló* című költeményében:

Hát mégis van még ilyen éjszaka:

*kövek közt duzzadón beszélget
velem a hullámok szava.*

*A víz színe fehérlő fémesen
derengve úgy ragyog,
mintha magába szívta volna
a rá süllyedt Napot.*

*Csillagjegyek közt fordul épp a Glóbus,
de nem vallja ki titkát.*

*Az elemek nyugalma úgy karol,
mintha mindaz, mi fáj
mi elveszett mögöttem,
az égi-földi törvény
szövedékébe fogva,
tovább kísérne, élne valahol...*

Mindkét versrészlet a Balatonról, s arról a helyről, Fonyódról is szól, ahol Fodor András nyaranta a verseit írta, s amelyet a két vers írása közötti évtizedekben az örökkévalóságba emelt. A tó, Fonyód, Badacsony, Somogy, a szülőföld lett számára – Archimédesszel szólva – az a szilárd pont, ahol megvetette a lábát, s ahonnan „kimozdította helyéből a világot”. A régi nagy családokban, a kicsi falvakban, összeforrt közösségekben honos, ma már szinte ismeretlen melegség, szülői-gyermeki, testvéri, baráti viszonyok örököse, őrzője, élesztője, szószólója ő, aki nem csak a versekben, írásaiban, hanem a személyes jelenlétével, irodalomszervezői, szerkesztői, népművelői tevékenységével is szolgálta szülőföldjét. Úgy járt haza Budapestről Somogyba, mintha a pesti oldalról a budaira villamosozna.

A hűség a múlthoz, a ragaszkodás a tényekhez, s az igazság tisztelete, a valahai énekmondók, históriások, a Tinódi Lantos Sebestyének, Ilosvai Selymes Péterek istene vezette akkor is, amikor szinte gyerekként naplórírásba fogott, s korunknak, a huszadik század második felének a történéseit, különös tekintettel az irodalom és a kultúra eseményeire feljegyezte. Munkásságának ez a része sokak szerint költői életművével vetekszik, s jelentősége csak Kazinczy híres és hatalmas levelezéséhez mérhető. S tanúsíthatom, hogy Fodor András rengeteg, elképzelhető, hogy csak naplójával mérhető mennyiségű és hozzá hasonló jelentőségű levelet is írt. S legalább olyan nyílt, őszinte és kemény volt leveleiben, mint a naplójában.

Mikor lesz költővé valaki? Amikor megírja az első versét? A másodikat? A sokadikat? Amikor megjelenik nyomtatásban először? Amikor egy igazi költő, vagy akiről azt hiszi, hogy igazi költő, „felfedezi”, költővé fogadja, költőnek nevezi? Amikor azt hiszi magáról, hogy költő? Amikor a környezete s a pályatársai is költőnek tartják? Amikor József Attila-díjat kap? Kossuth-díjat kap?

Arra emlékszem csak, hogy állok a polcok, a székek között, a székeken ülő közönség „soraiban” a marcali járási könyvtárban, s „hozzászólok”. Látom magamat, most is látom, ahogy ott állok, és mozog a szám. A szavakból, a mondatokból, hogy mit mondok, kérdezek, abból semmi, csak a szituáció, a testhelyzet (képe?) maradt meg. A szavak mögötti (alatti?, fölötti?) réteg, a zsigerek, az izmok, a „test emlékezete” őrzi. Ugyanaz a „mechanizmus”, ami például azt a két-hároméves kori önképet, hogy az udvarunkon, a szülőházam előtt a karjaiban tart egy katona, és beszél hozzám. A marcali „felvétel” (lenyomat?, véset?) pillanatában már a huszadik évem közepén járok. Pontos dátuma 1955. június 11.

Velem (velünk) szemben (ezt már csak tudom, s hozzá képzelem) Fodor András ül (áll?). Az ünnepi könyvhét vendégeként, első verseskönyve, a *Hazafelé* megjelenése alkalmából író-olvasó találkozóra jött Budapestről Marcaliba (haza a szülőföldjére). Én az előző évi sikertelen egyetemi felvételi után, s egy főiskolai felvételi előtt, a postán dolgoztam ott. Nem tudom, mit kérdeztem, mondtam a „műsor” közben, de a végén megvettem a könyvét, odamentem hozzá, dedikáltattam, s folytattuk a beszélgetést. Talán tudta is, hogy verseket írok, hiszen két éve már a pécsi *Dunántúlban*, azt követően pedig a *Somogyi Néplapban* megjelent néhány. Lehet, hogy magam hoztam szóba. Nagy örömet okozott azzal, hogy a dedikációjában költőtársának nevezett, s hogy könyve utolsó oldalára a lakáscímét is felírta, mondván, hogy a *Csillag* szerkesztőségében dolgozik ugyan, s ha megütik a mértéket, közölnek belőlük, de a lakására küldjem a verseimet.

Ezzel a találkozással, s két hét múlva a verseimre reagáló első levelével kezdődött az a kapcsolat (tanítás?, nevelés?), ami hamarosan három évre megszakadt, de aminek a börtönt és közvetlen következményeit követően a legtöbbet köszönhettem. Aminek a segítségével sikerült visszakanyarodnom az irodalomba, s a vele összegubancolódott életbe. Nem lehettem könnyű eset, de türelmes volt. Másfél évtized telt el, amikor (1970. szeptember 20-án) a hatvan-valahányadik levelében megkaptam tőle a „végbizonyítványt” (az „érettségi bizonyítványt”?). Így szólt: „Bevallom, arra büszke vagyok, hogy ilyen sokáig bíztam valakiben, aki végül is igazolta a bizalmat. Rám ugyanis sokan mondják, hogy fölöslegesen ’segítetek’ ifjakon, akik aztán – úgy kell nekem – elfordulnak tőlem. Te vagy a bizonyosság rá,

hogy érdemes hosszú távon is hinni valakiben. Mindig a tehetség és emberség együttese a fontos”.

Leveléből is kiderül, s később is úgy tartotta, hogy engem ő fedezett fel. Ha igaz az, hogy valakit többen is, és újra meg újra felfedezhetnek (felfedeznek), akkor a csurgói magyartanárom, Dr. Écsy Ödön István, majd a pécsi *Dunántúl* főszerkesztője, Szántó Tibor kezdik a sort, de „iskolába” az első tizenöt évben Fodor Andrásához jártam. Költészetből, irodalomból, irodalmi életből tőle tanultam a legtöbbet. Ezért is másolom ide a legelső, Marcaliba írt levelét, amelynek nem csupán döntő jelentősége, hanem külön története is van. Érkezése után két hónappal, 1955. augusztus 19-én, Vésén, a szülőházamban úgy menekült meg a házkutatást végző ÁVH-sok karmaiból, hogy amikor megkaptam, beletettem a költő Marcaliban dedikált, *Hazafelé* című kötete borítójának a hátsó füle „mögé”, s hiába vették kézbe, rázogatták a könyvet a gerincénél fogva, mint a többit, nem pottyant ki belőle. Minden levelemet elvittek, velem együtt, ez megmaradt. Megmaradt, s ott volt nekem, amikor kiszabadultam. Hitet és erőt adott, amikor két év után megint írni kezdtem, bátorságot, hogy elküldjem újabb verseimet is Fodor Andrásnak. Ebben a levélben olyasmi volt, amit első küldeményükre nemigen kapnak a kezdő versírók: szeretet és kíváncsiság, hozzáértés és igény, a jogos bírálat és a tanító szándék mellett éltető elismerés és őszinte biztatás. Életem meghatározó eseményének tekintem:

Kedves Bertók László,

avval kezdem, hogy a fiatal somogyi költők írásai közül kiemelkednek ezek a versek, amiket Marcaliban átadott nekem. – Írójukban eredendő költőtehetség van; természetesen kezeli a dalformát; sorain nem érződik a mindenáron költőiségre törekvő erőszakoltság.

A nyolc vers közül kettő megüti már az irodalmi mértéket is. Egyik a Szerelemdal – másik a Nyitány. Ezekben a tiszta hangütés, a népdalszerű kedvesség kapott meg különösen; az, hogy olyan naiv egyszerűséggel, szeretetteljes gyöngédséggel tud beszélni az életről, a szerelemről. – Általában el tudja kerülni a műnépiesség buktatóit; az érzelgősséget, a giccses fordulatokat. Nem könnyű dolog ez! Előfordul a hasonló hanggal próbálkozó nevesebb költőknél is, hogy engednek a szentimentális, olcsó megoldásoknak.

Ettől a veszélytől szeretném különösen óvni; mert többi versei az óvakodást indokolttá teszik. Az Ünnepi énekben vagy az Öreg postásban ti. az a baj, hogy túlságosan könnyedén jellemez. Nem keresi meg a megfogalmazandó érzés, leírandó tárgy pontos megfelelőjét, a határozott jelzőt, konkrét képet, hanem megelégszik a keze ügyébe eső általánossággal; például: „eszébe jut ezer kedves fiatalos pillanat” – vagy „ma ünnep van, ne rontsd el a

szívünk ünnepét. – Kislány, ma ne szomorkodj! Feledj minden borút” – Éreznie kell, hogy a „szívünk ünnepe” nemcsak költőileg rossz, de csakugyan nem is jelent semmit. A Röviden című versben is az általánosító, azaz könnyebb megoldást választó egyszerűsítést hibáztatom. „Harcol a nyár, harcol a tél, tavaszra vár, kit űz a szél”, nyilván megvan ennek a versszaknak a mondanivalója, de nem világos, nem elég költői. Tudom, nagyon nehéz ezt konkrétan leírni, mégis azt kell választania; a nehezebbet. A vers azért maradhatna rövid. Hiszen éppen az a baj, hogy a mondanivaló tömörítése helyett annak szimplifikálását választja: „Kenyér a szó, ki szót akar, legyen ma jó, legyen magyar!” – Ez bizony kevés. Konvencionális, jelszószerű, jelentés nélkül való.

A legfontosabbként tehát azt javaslom: váljon egyénibbé, bátrabbá, ugyanakkor érzékletesebbé, pontosabbá. – Mindehhez nagyobb elmélyülés, nagyobb műgond, több kísérletezés szükséges. Az is baj, hogy nagyon egyformák még versei. Ugyanaz a ritmus, ugyanaz a forma, hasonló fordulatok. – A Vallomás és a Lefekvés előtt abból a szempontból biztató, hogy igyekszik másfajta, intellektuálisabb jellegű mondanivalót is kifejezni; de talán éppen azért nem sikerül egészen, mert a tartalom és forma nincs összhangban. Milyen furcsa például a Vallomás befejezése („apám, ha korunkat nem értjük, vágyaink roncs hadihajók!”). A vers hangulata, érzéstartalma semmiképpen nem indokolják ezt a gondolatugrást. – Efféle egyenetlenséget érzek a másik (Lefekvés előtt) versben is. –

Bizonyos, hogy egyéniségének jól megfelel az Erdélyi Józsefes, Csoóri Sándoros hanghordozás; hiszen a Szerelemdal nemes könnyedségű szépsége, a Nyitány üde frissessége ezt bizonyítják. – De húsz éves korban még nem dőlhet el a költőegyénség sorsa, mert ha igen, az elkerülhetetlenül beszűkülésre vezet. Próbálkozzék mással is! – Ha úgy érzi, mégiscsak ezen az úton kell járnia, akkor is próbáljon segítség nélkül a maga lábán járni, sajátos stílusban.

Ne tévessze meg az, hogy a nagyközönségnek általában jobban tetszik a csodás-mesés-tündérkirálylányos, úgynevezett könnyen érthető vers. Ez sajnos csak a magyar vers-kultúra sekélyességét jelzi. Azt, hogy összetévesztik az egyszerű szépséget a közhelyszerűen banálissal, mivelhogy ízlésben, igényben még mindig a század végénél tartanak.

A fiatal költőnek csak azért sem szabad alkalmazkodnia a közízléshez, mert hamis az a tétel, miszerint le kell ereszkedni a közérthetőség, a tömegek által követelt népszerűség színvonalára; – ez esetben ugyanis nem nőhettek volna századunk nagyjaivá Ady, József Attila, Bartók, Derkovits, és egyáltalában: nem beszélhetnénk haladásról, hiszen az csak a fölismeret és kimondott „új” jegyében történhet. –

A versek közül, mint nyomtatásban még meg nem jelent; csak a Nyitány – lehetne esélyes a Csillagban. Ez azonban önmagában kevés; – várjunk, amíg legalább ilyen színvonalú versekből egyszerre többet is tud küldeni.

Őszintén szólva nagyon kíváncsi vagyok további fejlődésére; ezért ha van kedve, küldje el ezután is írásait nevemre, a Csillag Szerkesztőségébe.

– Baráti szeretettel köszönti:

Fodor András

Budapest, 1955. június 21.

Mivel sohasem éltem Budapesten, akkor is leveleztünk, amikor már személyesen is találkoztunk, amikor „tanítványából” barátjává fogadott. Sok-sok konkrét segítség, irodalmi és közéleti információ, figyelem és szeretet dokumentumai a levelek, hiszen a több mint negyven év alatt öröknek hitt barátságok, házasságok foszlottak szét, robbantak föl a közelünkben, hatalmak inogtak meg, országok szakadtak darabokra, s volt derű és ború a kettőnk kapcsolatában is. De a dolgok legalján mindig maradt egy szilárd réteg, egy padozat, amely mint az óceánok alatti föld a földrészeket, összekötött bennünket. Ez a biztos alap (a személyiségünkben bizonyára benne rejlő rokon vonásokon kívül) az a földdarab, amelyen születtünk és nevelkedtünk, azok az értékek és mértékek, az a tartás és ragaszkodás, amit Somogyban örökségül kaptunk, s amelynek becsülésére, szolgálatára, megtartására Fodor András mutatta a legszebb példát.

Amikor 1990-ben megkaptam a Somogy Megyei Bíróságtól a papírt, hogy az 1955-ben történt elítélésemet „semmisnek kell tekinteni”, úgy éreztem, még egyszer tudatnom kell vele, hogy a börtön utáni költői újraindulásomban, „pályára állításomban” neki köszönhetem a legtöbbet, s hogy köszönöm. Levelem rossz hangulatban találta, s olyan mélyen érintette, hogy *Bertók levele* címmel verset írt, rövidre tördelve, beleidézve soraimat. A vers alatt a dátum: 1990. X. 5., s először *a Tiszatájban*, majd *a Meggyfa* című kötetében közölte. A kötetet 1992. május 30-án dedikálta, küldte el: „Bertók Lacinak, a szomszéd kertből igaz barátsággal ajánlom keser-édes termésemet – külön köszönettel amért a 200-201. oldalon társszerzőséget vállalt velem, Erzsinek is, régi szeretettel – Bandi.” A „közös mű” a Marcaliban kezdődött történetnek nem a vége még, de mint a pecsét a bizonyítványon, úgy érzem, szerves tartozéka a legelső levélnek:

BERTÓK LEVELE

*Esik, borul egész nap,
mintha fejemre szakadt volna végleg
a visszavonhatatlan ősz.
A délig összegyűlt keserűséget
nehéz lesz kirázni magamból.
Ember legyen, ki ilyenkor
segíteni tud rajtam.*

*Netán azért jött ez az üzenet.
Szerzője minden látható
ok nélkül kezd, írja:
hosszú idő után,
sorsával szembenézve,
rádöbbsent, hogy az igazi
megmentője 1958-tól
én voltam. Csorba is
elismerte: levélben kértem,
ne hagyja semmiképp, hogy
Pécsről Somogyba visszaszökjön.*

*„Jó elgondolni, hogy
létezett (nehezebb) hely és idő,
mikor a kő alatt
egy-egy jó szó,
egy-egy ajándékba adott
készszorítás,
egy jócselekedet, ami
magában hordja jutalmát,
jelentette az életet,
a megmaradást, a jövőt;
s hogy volt ember, kinek az efféle*

természetéből fakadt.

Persze

folytatás is volt, van, hiszen

közben megöregedtünk,

s jósokára

s valamennyire

»felnöttem« én is,

de ez már másik fejezet,

ága-boga csak annak a törzsnek,

ami 35 éve

kis híján kettétörött...”

Lehet, e napi gyöngesség csak,

hogy lemásoltam így e szöveget,

de mentségemre, azt hiszem, az egyik

legszebb levél, mit életemben kaptam.

1990. X. 5.

(1999, 2004)

Fodor András halálára

Nézem a kézírását, a betűket, a szavakat, a halála előtt három nappal írt névnapi köszöntőt, hátha találok valami jelet, ami árulkodik. Nem, semmit. Sőt! „Isten éltesen és kívánom: legalább olyan jól érezd magadat a bőrödben, ahogy én” – ezt írja. Meg azt, hogy „Itt a fonyódi napokon végre magamra találtam, még írni is tudtam, pedig az első napokban úgy éreztem, hogy ezt a mutatóványt most már végleg abba kell hagyni.” Ez lenne az? Hogy „úgy éreztem”? Nem, nem hiszem. Aki valaha is írt, ezt az érzést mind ismeri. „Nem jöszök-e a nyáron errefelé? (...) Én még ebben az évben maradok az OSZK státusában. Furcsa módon többet is dolgozom ott, mint régen.”

Nem, nem készült a László-napi halálra. Súlyos szívműtétje után is szinte ugyanott folytatta, ahol néhány hónapra abba kellett hagynia, s ugyanúgy helytállt, mint azelőtt. A verset termő napok után haza készült Budapestre, s még egyszer beúszott a Balatonba. A sors intézte úgy, hogy az annyiszor megverselt, olyannyira szeretett szülőföldön, Somogyban érje hatvannyolc évesen a halál.

Aligha találunk még egy kortárs költőt rajta kívül, aki olyan hű maradt a szűkebb hazájához, s annyit tett volna annak kultúrájáért, irodalmáért, s olyan büszke lett volna rá, mint ő. Pedig tizennyolc évesen Eötvös-kollégista lett, pedig Angliától Indiáig bejárta a világot, pedig nemzedéke egyik legjelentősebb magyar költőjévé nőtt. Sok-sok verseskönyv, műfordításkötet, tanulmánykötet, napló, három József Attila-díj, Kossuth-díj, s egyéb díjak után is Somogyba járt haza.

Apránként halunk meg, aki szeretett bennünket és elmegy, az mind elvisz belőlünk egy darabot. Az utolsó névnapi lap érkezési dátumától visszafelé számolva napra pontosan negyvenkét esztendeje kaptam Fodor Andrástól az első levelet, Marcaliban, ahol először találkoztunk. Nekem ő segített a legtöbbet indulásom éveiben, s emberként is közel kerültünk, éltünk egymáshoz.

Villámlik folyton. Lobog a sötétség.

Koromhegyek taraja rángatózik

lángtüskés aranyágon.

Valaki mindig kint reked az utcán,

valakiért a szív zivatarában

csontomig ázom.

– mondogatom magamban a *Villámlik* című, számomra egyik legkedvesebb versét. Régen írta, az 1958-ban megjelent második verseskönyvének, a *Józan reggelnek* a kötetzáró verse. Kezdetől fogva a szolgálat, a másokért vállalt odaadás, a szeretetteljes áldozat jellemezte. Hányan, de hányan elmondhatják az utánunk jövő nemzedékekből is, hogy a *Somogy*, a *Kortárs* vagy más lapok szerkesztőjeként, az Írószövetség költői szakosztálya titkáraként ő istápolta, segítette nyilvánosságra őket.

A hűség, a jóhiszemű kapcsolatok, a szellem embere volt. Húszévesen írta híressé vált *Bartók* című versét, pár évvel később az Egry Józsefet elsirató *A vízrenéző*-t. A zene és a társművészetek iránti fogékonysága, nyitottsága, eleven érdeklődése haláláig tartott. Bartókról és Sztravinszkijről könyvet is írt. Megrendülten a megmásíthatatlantól, Egry Józsefet, a Balaton festőjét búcsúztató, *A vízrenéző* című versének utolsó sorait (most órá magára gondolva) mormolom:

*Elment, s a nyári tó színén
gazdátlan ingnak most a fények,
de az az éles szürke szem
még vízre néz, még napba réved,
s előtte újra tündököl
a teljes égbolt tisztasága,
s kitárul földön és vizen
az ember elveszett világa.*

(1997)

